

ПРАВИЛА СКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТНИХ РУБРИК (III)

Наукова бібліотека НаУКМА

Оксана Бруй

Квітень 2007

VI. ПІДЗАГОЛОВКИ

- ✗ Вживаються, щоб об'єднати різні аспекти теми в одну рубрику і як засіб для компонування об'єктів що входять до однієї теми.

Предмет:	\$a Собаки \$x Розведення.
Місце:	\$a Собаки \$z Великобританія.
Період часу:	\$a Собаки \$x Історія \$y 19 ст.
Форма матеріалу:	\$a Собаки \$v Періодика.

Повний вигляд: \$a Собаки \$x Розведення \$z Англія \$x Історія \$y 19 ст. \$v Періодика.

ЗАГАЛЬНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПІДЗАГОЛОВОК (\$X)

- ✗ Означає частину, елемент, аспект чи суб'єкт чогось.
- ✗ Вживається для всіх предметних полів, щоб більш конкретно визначити аспект, виражений предметом.

650 #4 \$a Бібліотеки \$x Управління.

ЗАГАЛЬНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПІДЗАГОЛОВОК (\$X)

- ✗ Кожен окремий підзаголовок доповнює зміст заголовка, робить його більш конкретним.

650 #4 \$a Бібліотеки \$x Управління \$x Участь персоналу.

630 #4 \$a Біблія \$x Вивчення та тлумачення \$x Історія \$y Середні віки, 600-1500.

630 #4 \$a Біблія \$x Вплив \$z Слов'янські країни.

ЗАГАЛЬНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПІДЗАГОЛОВОК (\$X)

- ✗ Багато з таких підзаголовків виражають дію, процес чи атрибут.

650 #4 \$a Автомобілі \$x Виробництво.

650 #4 \$a Харчові продукти \$x Пакування.

- ✗ У деяких випадках, особливо у рубриках для певного об'єкту, підзаголовки вживаються для визначення частини чогось цілого.

650 #4 \$a Літаки \$x Реактивні двигуни.

Загальний тематичний підзаголовок (\$x)

- ✘ Деякі загальні тематичні підзаголовки можуть використовуватись лише для визначених заголовків.**

650 #4 \$a Вертольоти \$x Льотні випробування.

650 #4 \$a Літаки \$x Льотні випробування.

650 #4 \$a Дельтаплани \$x Льотні випробування.

ЗАГАЛЬНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПІДЗАГОЛОВОК (\$X)

- ✗ Є загальні тематичні підзаголовки, які використовуються із різними заголовками

\$x Психологічні аспекти

\$x Статистичні методи

ФРАЗА ПРОТИ ПІДЗАГОЛОВКА.

- ✗ Як саме має виражатись рубрика? Цілою фразою чи заголовком з підзаголовком?
- ✗ Перевага надається висловам природною мовою.
- ✗ Підзаголовки вживаються головним чином для підтем чи аспектів, які можуть регулярно з'являтися разом із варіантами теми чи категоріями предметів, осіб і т.п.

ФРАЗА ПРОТИ ПІДЗАГОЛОВКА (ПРИКЛАДИ)

650 #4 \$a Різьблення по дереву \$z Україна.

650 #4 \$a Дерево \$x Різьблення \$z Україна. (Не використовується)

650 #4 \$a Податок на землю \$z Україна.

650 #4 \$a Земля \$x Податок \$z Україна. (Не використовується)

але

650 #4 \$a Підприємства \$x Стратегія \$v Навчальні посібники.

650 #4 \$a Підприємства \$x Управління \$v Навчальні посібники.

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПІДЗАГОЛОВОК (\$Z)

- ✗ Визначає географічну територію, до якої відноситься тематичний термін-об'єкт заголовка: тобто розміщення, знаходження та ін.
- ✗ Якщо мова іде про територіальну одиницю, що знаходиться в межах певної країни, то спочатку пишеться назва країни і лише за нею - назва цієї територіальної одиниці (в окремих підполях)

650 #4 \$a Музеї \$z Китай \$z Пекін.

650 #4 \$a Самоврядування \$z Україна \$z Київ.

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПІДЗАГОЛОВОК (\$Z)

- ✗ Географічні підзаголовки можуть виділятися як об'єднання за будь-якою ознакою (мовна, етнічна, соціальна, територіальна)

650 #4 \$a Фольклор \$z Слов'янські країни.

650 #4 \$a Вища освіта \$z Англomовні країни.

650 #4 \$a Вища освіта \$z Країни, що розвиваються.

650 #4 \$a Вища освіта \$z Перської затоки, країни.

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПІДЗАГОЛОВОК (\$Z)

- ✗ Не всі заголовки можуть підрозділятися географічно.
- ✗ В авторитетному файлі усталені заголовки із географічними підзаголовками мають примітку *(може підрозділятися географічно)*

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПІЗАГОЛОВОК (\$Y)

- ✗ Визначає період часу, з яким пов'язаний зміст твору.
- ✗ Хронологічні підзаголовки можуть позначатися арабськими цифрами (століття, дати), фразами загальноприйнятих назв історичних, археологічних, геологічних періодів.

651 #4 \$a Японія \$x Історія \$y Друга Світова війна, 1939-1945 \$v Спогади.

651 #4 \$a Японія \$x Історія \$y Окупація союзниками, 1945-1952.

651 #4 \$a США \$x Історія \$y Громадянська війна, 1861-1865.

650 #4 \$a Хімія \$x Історія \$y 19 ст.

651 #4 \$a Україна \$x Історія \$y Німецька окупація, 1942-1944.

651 #4 \$a Туреччина \$x Історія \$y Османська імперія, 1288-1918.

651 #4 \$a Єнісей (Ріка) \$x Історія \$y Палеоліт.

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПІЗАГОЛОВОК (\$Y)

Хронологічний період не завжди виділяється як окремий хронологічний підзаголовок. Він може бути частиною заголовку:

- ✗ Прикметник в інвертованому заголовку. В такому випадку не визначається географічний підзаголовок:

650 #4 \$a Філософія, антична.

650 #4 \$a Медицина, середньовічна.

650 #4 \$a Культура, середньовічна.

- ✗ Дати у заголовках, що позначають подію і сформульовані цілою фразою

650 #4 \$a Кримська війна, 1853-1856.

650 #4 \$a Чорнобильська ядерна катастрофа, Україна,
Чорнобиль, 1986.

ПІДЗАГОЛОВОК ФОРМИ (\$V)

- ✗ Визначає форму роботи – чим є матеріал, до якого складають рубрики.
- ✗ Може вживатися у всіх 6XX полях.

650 #4 \$a Філософія, середньовічна
\$v Конференції, конгреси і т.п.

650 #4 \$a Хімія \$v Довідкові видання.

ПІДЗАГОЛОВОК ФОРМИ (\$V)

- ✗ Якщо в роботі йдеться **про** певну форму матеріалів, то вона зазначається як загальний тематичний підзаголовок чи заголовок.

650 #4 \$a Хімія \$x Довідкові видання \$v
Бібліографії.

650 #4 \$a Періодика \$x Історія.

VII. ВИДИ ПІДЗАГОЛОВКИ

- ✗ Існує 2 види авторизованих підзаголовків :
специфічні та типові.**

СПЕЦИФІЧНІ ПІДЗАГОЛОВКИ

- ✗ Такі підзаголовки встановлюються редакторським шляхом, тобто прописані в авторитетних файлах чи списках предметних рубрик, і використовуються під конкретними заголовками.
- ✗ Вони, як правило, представляють унікальний аспект або ж застосовуються лише для декількох заголовків.

СПЕЦИФІЧНІ ПІДЗАГОЛОВКИ (ПРИКЛАДИ)

650 #4 \$a Кінематографія \$x Спецефекти.

650 #4 \$a Комп'ютерна графіка \$x Спецефекти.

650 #4 \$a Освітлення \$x Спецефекти.

650 #4 \$a Телебачення \$x Спецефекти.

650 #4 \$a Театри \$x Спецефекти.

650 #4 \$a Оповідання, американські \$x Критика та аналіз.

650 #4 \$a Українська література \$x Критика та аналіз.

650 #4 \$a Проза, англійська \$x Критика та аналіз.

650 #4 \$a Поезія, російська \$x Критика та аналіз.

ТИПОВІ ПІДЗАГОЛОВКИ

- ✗ Такі підзаголовки представляють поняття спільні для різних галузей знань, або ж ті, які можуть застосовуватися із багатьма заголовками.
- ✗ Вони не встановлюються редакторським шляхом.
- ✗ Підзаголовки форми є типовими підзаголовками.

ТИПОВІ ПІДЗАГОЛОВКИ (ПРИКЛАДИ)

650 #4 \$a Металургія \$x Історія.

650 #4 \$a Право \$x Психологічні аспекти.

650 #4 \$a Кіно, американське \$v Конференції,
конгреси і т.п.

650 #4 \$a Біохімія \$v Навчальні посібники.

СПИСКИ ТИПОВИХ ПІДЗАГОЛОВКІВ

- ✗ Підзаголовки форми та тематичні підзаголовки загального використання
- ✗ Підзаголовки для класів осіб та етнічних груп
- ✗ Підзаголовки для назв організацій, імен осіб та родових імен
- ✗ Підзаголовки для географічних назв
- ✗ Підзаголовки, контрольовані прикладами заголовків

ЗАСТОСУВАННЯ ТИПОВИХ ПІДЗАГОЛОВКІВ

- ✗ Типові підзаголовки можуть вживатися із багатьма заголовками, **АЛЕ** не з будь-яким.
- ✗ При складанні предметної рубрики застосування типового підзаголовку залежить від його типу.

ВИДИ ТИПОВИХ ПІДЗАГОЛОВКІВ

ПІДЗАГОЛОВКИ ФОРМИ ТА ТЕМАТИЧНІ ПІДЗАГОЛОВКИ ЗАГАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ

- ✕ Періодика
- ✕ Навчальні посібники
- ✕ Довідкові видання
- ✕ Історія

ПІДЗАГОЛОВКИ ДЛЯ КЛАСІВ ОСІБ ТА ЕТНІЧНИХ ГРУП

- ✕ Звичайі та обряди
- ✕ Психологія
- ✕ Виховання
- ✕ Здоров'я та гігієна

ПІДЗАГОЛОВКИ ДЛЯ НАЗВ ОРГАНІЗАЦІЙ, ІМЕН ОСІБ ТА РОДОВИХ ІМЕН

- ✗ Аудит
- ✗ Управління
- ✗ У літературі
- ✗ Портрети

ПІДЗАГОЛОВКИ ДЛЯ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ

- ✗ Географія
- ✗ Економічні умови
- ✗ Соціальні умови
- ✗ Політика та управління

ПІДЗАГОЛОВКИ, КОНТРОЛЬОВАНІ ПРИКЛАДАМИ ЗАГОЛОВКІВ

- ✕ Анатомія
- ✕ Клонування
- ✕ Вирощування
- ✕ Ефект важких металів

ФРАЗА ПРОТИ ПІДЗАГОЛОВКА

- ✗ Багато тем, що виражаються комбінацією *[заголовок]—[типовий підзаголовок]* можуть бути виражені фразою.
- ✗ Та все ж, перевага надається рубрикам з підзаголовком.

650 #4 \$a Автоматизація бібліотек.

(Не використовується).

650 #4 \$a Бібліотеки \$x Автоматизація.

(Використовується).

ФРАЗА ПРОТИ ПІДЗАГОЛОВКА

- ✗ Виключенням є випадки, коли фраза добре відома саме у такій формі, є сталим виразом.
- ✗ У таких випадках у авторитетних файлах від комбінації *[заголовки]—[підзаголовки]* буде посилення до сталого заголовка.

650 #4 \$a Література \$x Історія.

(Не використовується).

650 #4 \$a Історія літератури.

(Використовується).

ПЕРЕД ПРИПИСУВАННЯМ ТИПОВОГО ПІДЗАГОЛОВКА ПОТРІБНО ВИРІШИТИ

✗ Чи застосовується він під заголовком?

Дивитися додаток “Типові підзаголовки” та авторитетні записи на підзаголовки.

Назва: Дослідження структури атома...

650 #4 \$a Атоми \$x Будова.

Типовий підзаголовок - \$x Дослідження.

Але

В додатку “Типові підзаголовки” рекомендовано використовувати цей підзаголовок для творів, що висвітлюють всі аспекти дослідження, а не його частину.

Тому

650 #4 \$a Атоми \$x Будова \$x Дослідження. (Не використовується).

650 #4 \$a Атоми \$x Дослідження. (Використовується).

ПЕРЕД ПРИПISУВАННЯМ ТИПОВОГО ПІДЗАГОЛОВКА ПОТРІБНО ВИРІШИТИ

- ✗ Чи не конфліктує він із заголовками установленими раніше?
Дивитись авторитетні файли.

Назва: Історія української літератури 19 ст. ...
Типовий підзаголовок - \$x Історія.

Але

В авторитетному файлі прописано, що біля заголовка “Українська література” замість “Історія” використовується “Критика та аналіз”.

Тому

650 #4 \$a Українська література \$x Історія.

(Не використовується).

650 #4 \$a Українська література \$x Критика та аналіз.

(Використовується).

ПЕРЕД ПРИПISУВАННЯМ ТИПОВОГО ПІДЗАГОЛОВКА ПОТРІБНО ВИРІШИТИ

✗ Чи він не є повторенням?

Не приписуйте типові підзаголовки, якщо їх тема витікає із терміну заголовка

650 #4 \$a Русалки \$x Фольклор. (Не використовується).

650 #4 \$a Русалки. (Використовується).

[Не вживайте підрозділ \$x Фольклор під темами, що самі по собі є фольклорними]

650 #4 \$a Дощові ліси \$x Тропіки. (Не використовується).

650 #4 \$a Дощові ліси. (Використовується).

[Не вживайте підрозділ \$x Тропіки під темами, що стосуються лише тропіків]

VIII. ПОРЯДОК ПІДЗАГОЛОВКІВ У РУБРИКАХ

ЗВИЧАЙНИЙ ПОРЯДОК ПІДЗАГОЛОВКІВ

*[заголовок] – [тематичний підзаголовок] –
[географічний підзаголовок] – [хронологічний підзаголовок] –
[підзаголовок форми].*

651 #4 \$a Україна \$x Міжнародні відносини \$z Росія \$y 19
ст. \$v Конференції, конгреси і т.п.

650 #4 \$a Скотарство \$x Археологічні дослідження \$z
Європа \$y 9 ст. \$v Документи та матеріали.

650 #4 \$a Житло, народне \$x Архітектура \$z Україна \$y 19-
20 ст. \$v Альбоми.

650 #4 \$a Житлово-комунальне господарство \$x Реформи
\$z Україна \$y 21 ст. \$v Конференції, конгреси і т.п.

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПІДЗАГОЛОВОК ОДРАЗУ ПІСЛЯ ЗАГОЛОВКА

*[заголовок] – [географічний підзаголовок] –
[тематичний підзаголовок] –
[хронологічний підзаголовок] –
[підзаголовок форми].*

650 #4 \$a Селянство \$z Росія \$x Історія \$y Друга
Світова війна, 1939-1945 \$v Документи та матеріали.

650 #4 \$a Революції \$z Європа \$x Історія \$y 20 ст. \$v
Довідкові видання.

ТЕМАТИЧНІ ПІДЗАГОЛОВКИ (\$X) ТА ГЕОГРАФІЧНІ ПІДЗАГОЛОВКИ (\$Z)

- ✗ Якщо тематичний підзаголовок підрозділяється географічно (дивитись авторитетні файли), то тематичний підзаголовок передує географічному.
- ✗ Якщо таке ділення відсутнє, то географічний підзаголовок виступає одразу за заголовком.

ТЕМАТИЧНІ ПІДЗАГОЛОВКИ (\$X) ТА ГЕОГРАФІЧНІ ПІДЗАГОЛОВКИ (\$Z)

Наприклад,

типовий підзаголовок *\$x Зайнятість* в авторитетному файлі має примітку (може підрозділятися географічно), а типовий підзаголовок *\$x Економічні умови* не має такої примітки.

Тому

650 #4 \$a Жінки \$z Аргентина \$x Економічні умови.

але

650 #4 \$a Жінки \$x Зайнятість \$z Аргентина.

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПІДЗАГОЛОВОК (\$Y)

- ✗ Хронологічний підзаголовок (\$y) розміщується або в кінці рядка предметної рубрики, або передує підзаголовку форми (\$v).

650 #4 \$a Народна медицина \$z Україна,
Західна \$y 19-20 ст.

650 #4 \$a Мистецтво, українське \$y 20 ст. \$v
Альбоми.

ПІДЗАГОЛОВОК ФОРМИ (\$V)

- ✗ Підзаголовок форми (\$v) майже завжди є останнім у рубриці.

650 #4 \$a Музика \$x Психологічні аспекти \$v Періодика.

- ✗ **Виключення**

- + Коли у матеріалі мова іде про окрему форму видання, тоді термін підзаголовка форми (\$v) переходить у тематичний підзаголовок (\$x).

Назва: Україна і світ : проблеми міжнародної співпраці та колективної безпеки : бібліографія статей періодичних видань (1991-1999)

651 #4 \$a Україна \$x Міжнародні відносини \$x
Періодика \$y 1991-1999 \$v Бібліографії.

ПІДЗАГОЛОВОК ФОРМИ (\$V)

- ✗ Іноді застосовується більше ніж один підзаголовок форми.

650 #4 \$a Російська мова \$x Словники \$v
Бібліографії \$v Періодика.

650 #4 \$a Військова освіта x Гуманізація \$v
Навчальні посібники \$v Методичні посібники.

ПІДЗАГОЛОВОК ФОРМИ (\$V)

- ✗ У випадках, коли складаються рубрики для словників (двомовних чи багатомовних), місце підзаголовок \$v завжди перед підзаголовком/ підзаголовками \$x:

Назва: Українсько-російський геологічний словник...

650 #4 \$a Геологія \$x Українська мова \$v Словники \$x Російська мова.

650 #4 \$a Українська мова \$v Словники \$x Російська мова \$x Геологія.

Назва: Українсько-російсько-англійський словник правничої термінології...

650 #4 \$a Право \$x Термінологія \$x Українська мова \$v Словники \$x Російська мова \$x Англійська мова.

ГЕОГРАФІЧНА НАЗВА ЯК ПРЕДМЕТ

ЗВИЧАЙНИЙ ПОРЯДОК ПІДЗАГОЛОВКІВ

[заголовок–географічна назва] –

[тематичний підзаголовок] –

[хронологічний підзаголовок] –

[підзаголовок форми]

[ЗАГОЛОВОК – ГЕОГРАФІЧНА НАЗВА] – [ТЕМАТИЧНИЙ ПІДЗАГОЛОВОК]

- ✗ Вживають для висвітлення аспектів місця, про яке іде мова у творі: його історії, географії, політики, економіки, культури.

651 #4 \$a Ірландія \$x Економічні умови \$y
19 ст. \$v Бібліографії.

651 #4 \$a Україна \$x Географія.

ПОРЯДОК ПІДЗАГОЛОВКІВ

- ✗ При формуванні предметних рубрик, у першу чергу, потрібно користуватися списком установлених рубрик, рекомендаціями щодо використання типових підзаголовків і записувати підзаголовки форми останніми.

ЗНАЧЕННЯ РЯДКА ПРЕДМЕТНОЇ РУБРИКИ

- ✗ При формуванні рубрики треба слідувати логіці, яка б найбільш точно виражала зміст твору, що каталогізується. Значення рядка предметної рубрики тестується методом побудови зрозумілої фрази із окремих елементів-підзаголовків цього рядка у зворотному порядку.

ПРИКЛАДИ

Назва: Бібліографія історичних джерел із міжнародних відносин України у 20 ст...

651 #4 \$a Україна \$x Міжнародні відносини \$y 20 ст. \$x Історичні джерела \$v Бібліографії.

Назва: Німецька література: літературно-критичний журнал...

650 #4 \$a Німецька література \$x Критика та аналіз \$v Періодика.

Назва: Оцінка застосування методів обробки даних в управлінні госпіталями...

650 #4 \$a Госпіталі \$x Управління \$x Обробка даних \$x Оцінка.

Назва: Застосування обробки даних для оцінки управління госпіталями...

650 #4 \$a Госпіталі \$x Управління \$x Оцінка \$x Обробка даних.